

מראה מקומות להל' מזוזה (3)

המקום הנכון לקביעת המזוזה (חלק ב')

יורה דעה סי' רפ"ט סעיפים ז' – ג'

<<< **בחצורת הבאה (ה' כי מצב), נחמיל בענייני גובה המזוזה (החלק הראשון שדף-מקורות 2), ואח"כ נמשיך בסוגיא שדף זה.** >>>

עכשיו נבוא לעיין במימד השלישי במיקום המזוזה, והוא ימין ושמאל.

גמרא מנחות (לד.), "דתניא ביתך באתך ... המובא בית ה"

גמרא שם (ריש לג.), "ואמר רב יהודה אמר שמואל במזוזה הלך ... דשי ברישא"

תוס' (ד"ה תלי)

הרא"ש הכא (באמצע סי' ח') הביא דברי רש"י כמעט ללא תוספת, אבל חזירו הוסיף טובא –

מרדכי (באמצע סי' תתקס"א [שהוא סימן ארוך הרבה] – דף ח' ריש עמוד א' בדפי המרדכי), "אמר רב יהודה אמר שמואל במזוזה ... לשון סמ"ג"

וגם להלן – מרדכי (באמצע סי' תתקס"ב – דף ח' ריש עמוד ג' בדפי המרדכי), "דתניא על מזוזות ביתך ... בבא איש בית ה"

[רמב"ם הל' מזוזה (פרק ו' הלכות י"א – י"ב)]

[שו"ת מהרי"ל (סי' צ"ד) – סוף השאלה "ודע שבניתי ..."] וסוף התשובה ("וספיקותיך ...")
משונה זו נוספה ללשוניה בס' חובת הדר (בסוף הל' מזוזה).

טור יורה דעה (סי' רפ"ט סעיפים ב' – ג')

בית יוסף – ריש סעיף ב' (ד"ה ואיזהו, וד"ה כתב המרדכי), וסעיף ג'

שלחן ערוך ורמ"א שם (סוף סעיף ב' – סעיף ג'), "וצריך לקבעה ... מהמשקוף טפח",

ש"ך, ט"ז, פתחי תשובה

וע"ע – חובת הדר (פרק ח', חלק א')

שו"ת תשובה מאהבה (חלק א' סי' ס"א) – נדפס למטה, ומעבר לדף.

שו"ת תשובה מאהבה חלק א' סימן ס"א

צעה"י יוס' ז' אלול תקס"ז / תקס"ז / ל' פראג לעת זאת השנה ינליח בכל אשר יפנה איש אשר צו רוח חכמה וצינה כבוד אהובי הרבני המופל' הקל"ן ירא את אלדים מרבים מוה' צער נר"ו לוריא מק"ק קעללין.

ישיבת רבינו יצחק אלחנן

חצורת סדר-שני לנעירים

תנחום כהן – אלול תשפ"ב

מכתב מעלתו עם שאלותיו הגיעוני אבל אהובי ידידי מלבד כי רבו טרדותי כאן במילי דשמיא וכאן במילי דעלמא גדר גדול גדרתי בעדי שלא להשיב דבר בעטי בכל אחר ואחר שיש שם רב ומורה באחרת דמרא תלא זיינא עפ"י יצואו אס לא שהרב בכבודו ובעלמו צמדת טובו וענותתו שאל ומצקש דבר ה' זו הלכה ואיככה אוכל לפרוך גדר צפרט ראיתי כה דבריו כאש וחמתו בערה בו ואני בעוני אין אני רואה מחלוקת כלה שם שמים ורגיל אני לומר מה דאז"ל איזו היא מחלוקת שהיא לש"ש זו מחלוקת הלל ושמיא ושאניה לש"ש זו מחלוקת קרח וכל עדתו ר"ל איזו היא מחלוקת שהיא כלה לש"ש בלי שום פני אחרת זו מחלוקת היילל ושמיא שכל מחשבותם לשמיים וישרים בלבות ושאניה לש"ש שלא היתה בה מחשבה טובה לש"ש זו מחלוקת קרח כו' אבל זולת שתי כמות האל מחשבת פיגול איכא בינייהו לא נמצאת מחלוקת שהיא כלה לש"ש בלתי תערובות טעמי' פגומים ותערובות פגי' מחולקי' ומחשבת חוץ ויצאה שברה בהפקדה ולא כלה שלא לש"ש בלתי תערובות קודש מחשבת פנים ויצאה הפקדה בשכרה ותועבת ה' גם שניהם דרך כלל אס לנבות מקדש אל במחלוקת מוטב שלא תבנה אבל אחרי רואי כי בר אוריין הוא אמרתי להשיב מפני כבוד התורה אבל לא על פרטי שאלותיו ולא דבריו לפלול רק דברים פשוטי' השוים לכל נפש כללים אשר רשמתי לעצמי לזכרון ובעיניו יראו ובלבדו יצין שכלם כחורה עשו.

כלל א' במקום שנודע ברור איזוהי הביאה ודאי היכר זיר לא מעלה ולא מוריד ולא אמר שמואל במס' מנחות דף ל"ג ע"א במזוזה הלך אחר היכר זיר אלא בפיתחא/ בפיתחא/ דבין תרי בתי בין בי גברי לבי נשי כדמסיק שם וכפירש"י שם ד"ה ה"ד כו' לא ידעינן הי לישאוב ביאה והי לחשוב יצאה ויותר מבואר בנמוקי יוסף שם שכתב לא ידעינן למאן נחשוב דרך ימין לביאה לפיכך נלך אחר היכר זיר כו' והוא לעג"ד פשוט פשט גמרא שם היכי דמי כלומר באיזה אופן אשה אומר שזיר הדלת הי' סימן למזוזה דודאי לא בכל גונוי אשה אומר ללכת אחר היכר זיר דהתורה אמרה ביתך דרך ביאתך דרך ביאתך מן הימין כו' ואיך שייך לומר דתלא הדבר בזיר הדלת ע"ז מסיק התלמודא דלא משכחת זיר להיכר והטור וה"ט"ז כפי' רפ"ט תק"ד וש"ך סק"ו דזיר לא מעלה אלא במקום דלא ידעינן איזוהי מקום כניסה או יציאה.

כלל ב' אין משגיחין על היכר זיר פתח הרגילי' לנאת ולבא יותר בו יקבענה המזוזה דשם פריך הש"ס איני והא האי פיתחא דהוה עייל בה ר"ה לבי מדרשא והויא לה מזוזה ומשני הוא רגיל הוה דאמר ר"י א"ר במזוזה הלך אחר הרגיל (כך היא גירסת הרי"ף והרא"ש והיא נכונה) ופירש"י הנדפס אלא הרי"ף ד"ה ועבד ל' מזוזה ולעיל אמרינן דלא עבד מזוזה עכ"ל משמע דקושית התלמודא מרבי אדרב הוה וכן נראה לכאורה לכל השומע ורואה (ועיין בהרמב"ם והרא"ש והטור) אמנם ראיתי בנמוקי יוסף שכתב וז"ל ר"ה כו' אעפ"י שהי' פתח קטן ולא הי' בו היכר זיר והיכי אמרת הלך אחר היכר זיר עכ"ל משמע דקושית התלמודא אדר"י אמר שמואל דאמר הלך אחר היכר זיר ולא מפתחא דרבי פריך ואף כי דעתי קצרה מהשיג מה ראה על ככה לנאת ולנטות מפשט ועוד לל"ע לפי פרושו (וישנו לפני כמה דרכים יען מרוב טרדותי לא אוכל כעת להעמיק אס הדברים ברורים גם הסכמה לפני להניח בזה דברי הפלפול) אבל עכ"פ לל"ע לפרשו מה דמשני הש"ס ע"ז התם רגיל הוה ר"ל ובמקום הרגיל אין משגיחין על היכר זיר כ"כ הנ"י להדי' וז"ל אחר הרגיל ואס יש שני פתחים לחדר אחד פתח שרגילי' לנאת ולבא יותר בו יניח המזוזה ואף שיש לומר דכ"ז במקום שאין היכר זיר אבל במקום שיש היכר זיר לא אמרינן דאזלינן בתר הרגיל ועוד שמפירש"י נראה דקושית התלמודא מרבי אדרב/ הוה וכו' שכתבתי למעלה מ"מ מה שכתבתי נלע"ד דלא אמר ר"י אמר שמואל הלך אחר היכר זיר אלא במקום ששניסם/ ששניסם/ עיקר כגון פתחא דבין תרי בתי בין בי גברי לנשי אבל באחר רגיל או כיוצא בו אין הולכין אחר היכר זיר וכן נראה מדברי רש"י שם דף ל"ג ע"ב ד"ה עיקר קטונית וחייב כו' דכי אמרינן לעיל הלך אחר היכר זיר ה"מ בין תרי בתי דתרווייהו עיקר אבל עיקר קטונית ולשמה נעשית חייב כו' עיין שם והן הן דברי הרי"ף שמביא המרדכי וז"ל דוקא בין גברי לנשי ששניסם עיקר ושניסם פתחים לר"ה אבל מבית לחדר או לעלי' (ר"ל מחדר לחדר או מחדר לעלי' וגם חדר נקרא בשם בית ועיין מג"א א"ח סי' תל"ז סק"א ובסימן תל"ט סעיף ב' ובדוכתי טובי עד אין מספר ולא כאשר חשב מעלתו) שעיקר תשמישו מוצאו ומובאו מבית לשם לא אזלינן בתר היכר זיר אלא יניחו בחדר דלזכרו הוא עשוי ולהכי נקט מני גברי לנשי וכ"מ אפילו אחד פתוח לר"ה ואחד אין פתוח לר"ה כיון שעיקר תשמיש כניסה ויציאה דרך שם לא משגיחין בהיכר זיר עכ"ל וכן נראה מתשובת מהרי"ל סימן ז"ט והט"ז ב"ד סימן רפ"ט סק"ד קי"ר קצת בלשונו יעו"ש ה'.

כלל ג' לא זו דודאי רגיל עדיף מהיכר זיר אלא אפי' בית חורף נמי עדיף מהיכר זיר דהיינו במקום שאינו מצורר איזה בית אשר עיקר תשמישו ביאה ויציאה דרך שם ואיזה מקום הרגילי' יותר ביאתן אז עושין המזוזה בימין הכניסה שנכנסין מן הבית לבית החורף דמן הסתם עיקר תשמישו בבית החורף ואין משגיחין בהיכר זיר כל עיקר ועושין המזוזה בימין הכניסה של בית החורף כי שם מסתמא מקום רגיל הכניסה וכבר בארתי מדעת הראשונים דרגיל עדיף מהיכר זיר ועיין בעט"ז ומביאו הלחם חמודות והש"ך י"ד סי' רפ"ט סק"ו.

ועתה יש לנו שלשה סוגים שאין היכר זיר סימן א' במקום שכניסה ידוע וברור לכל ב' במקום שעיקר תשמיש מבית לשם ג' במקום שיש ספק אלא שנכנסין מן הבית לבית החורף אס שלוש אלא/ אלה/ לא יהי' לה אז היכר ליר/ זייר/ נאמן ועתה דעת לנבון נקל שכל א' קבע המזוזה יפה כאשר ראה בימיו ובזמנו לפי השעה מקום הכניסה לימין וכלס כדין עשו ואף דלכאורה משמע קצת בהרמב"ם פ"ו מה"ל מזוזה הל' י"א ובדבריו ירוחם שמביא הבד"ש שהיכר זיר עדיף מרגיל ורגיל לא נאמר אלא לקבוע אותו הפתח במזוזה אשר הוא בין בהמ"ד או בהכ"נ לביתו ולא להיות עדיף מהיכר זיר (ומעלתו נטה מדרך אמת בציואר דברי רבינו ירוחם ולא עוד אלא שגגה ברואכ/ ברואה/ בצדק הבית שכתב ור"י פי' וסבר שהוא הרי"ף שמביא/ שמביא/ המרדכי ואינו כן אלא הוא רבינו ירוחם בתורת אדם נחיד כ"א חלק ששי אשר לפי הנראה חולק קצת על הרי"ף) עכ"ז הנלע"ד כתבתי כי אחר העיין אינו מוכרח דפליגי לדינא ויותר פרכי דברי' מעניינים האלה שאינם נוגעי' לכללי' אשר כתבתי עיין בשאלת יעב"ץ סי' ע' אמנם בזה נסתפקתי בחדרים שפתוחי' בשני מקומות לר"ה ונכנסי' מכל צד בשוה ואין באחד רגיל יותר על של אידך ואין להם דלתות להיות ניכר היכר זיר ואין אחד בהם בית חורף איך מניחין בפתחים אלה המזוזה איזה ימין הביאה ודאי לדעת הרמב"ם אין חייבין בזוה/ במזוזה/ כלל אחרי שאין להם דלתות אלא לל"ע לשטת הפוסקי' חולקי' על הרמב"ם ופשוט שפריך לקבוע מזוזה בכל פתח מימין הביאה ולרוב טרדה קצתה החפץ בשלומו ובשלום כל ישראל. ה"ק אלעזר פלעקלס. ושלוס לחתנו ידידי התורני המופל' מוה' נטל נ"י.